

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ДОГОВОРІВ (КОНТРАКТІВ)

У вітчизняному законодавстві як зовнішньоекономічна діяльність в цілому, так і питання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) традиційно регулюються в рамках спеціального законодавства, що має комплексний характер та утворене нормативно-правовими актами різних галузей права (господарського, цивільного, фінансового, адміністративного тощо) [1, с. 147].

Як вказується у літературі, посилена увага законодавця до відокремленого правового регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) пояснюється міркуваннями регулятивного характеру, оскільки такі договори підпадають під дію низки імперативних норм господарського, валютного, податкового та митного законодавств. Подібний підхід є характерним для країн з низьким рівнем економічного лібералізму, які намагаються жорстко регламентувати міжнародну економічну діяльність із використанням нетарифних методів (квотування, ліцензування, обов'язкова реєстрація зовнішньоекономічних операцій, необхідність отримання спеціальних дозволів для їх здійснення, подання спеціальної звітності, встановлення обмежень щодо предмету такої діяльності, регулювання цін товарів (робіт, послуг), валюти й порядку розрахунків за міжнародними комерційними договорами та ін.) [2, с. 162-163].

Розвиток ринкової економіки в Україні та євроінтеграційні процеси (зокрема гармонізація законодавства України із правом ЄС) обумовили суттєву лібералізацію у правовому регулюванні зовнішньоекономічних договорів (контрактів) у нашій державі (якщо порівнювати його із законодавством періоду 90-х чи 2000-х рр.).

Так, на сьогодні переглянуто положення про виключно просту письмову форму для таких правочинів; скасовано положення про обов'язковість застосування «Правил ІНКОТЕРМС» при укладанні зовнішньоекономічних договорів (контрактів) (мова, зокрема, йде про втрату чинності Указом Президента України «Про застосування Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів» від 04.10.1994 року № 567/94); скасовано положення про необхідність спеціальної реєстрації зовнішньоекономічних договорів (контрактів) (крім окремих виключень); законодавець відмовився від намагань детально регламентувати зміст зовнішньоекономічних договорів (контрактів) (так, скасовано «Положення про форму зовнішньоекономічних договорів

(контрактів)», що було затверджене наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 06.09.2001 року № 201).

Із прийняттям Закону України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 року № 2473-VIII втратила чинність низка нормативно-правових актів, які, крім іншого, регламентувала питання розрахунків та платіжної дисципліни при здійсненні міжнародних комерційних (зовнішньоекономічних) операцій (зокрема Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 року № 15-93, Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23.09.1994 року № 185/94-ВР та ін.). При цьому, окрім власне переходу від системи тотального валютного контролю за кожною такою операцією до здійснення валютного нагляду, було скасовано законодавчо встановлені граничні строки здійснення розрахунків за зовнішньоекономічними операціями, які накладали жорсткі обмеження на встановлення у зовнішньоекономічних договорах (контрактах) строків та умов здійснення розрахунків у разі експорту товарів, робіт чи послуг) [3].

Тим не менше, на сьогодні можна вказати на ряд суттєвих моментів, пов'язаних із особливостями правового регулюванням зовнішньоекономічних договорів (контрактів):

1) спеціальне регулювання форми зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Так, відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», такий договір (контракт) укладається у простій письмовій або в електронній формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України чи законом; у разі ж експорту послуг (крім транспортних) зовнішньоекономічний договір (контракт) може укладатися шляхом прийняття публічної пропозиції про угоду (оферти) або шляхом обміну електронними повідомленнями, або в інший спосіб, зокрема шляхом виставлення рахунка (інвойсу), у тому числі в електронному вигляді, за надані послуги.

2) застосування колізійного регулювання для встановлення національного права (законодавства), яке повинно регулювати відносини, що пов'язані із укладанням та виконанням (припиненням) таких договорів.

Наявність у складі відповідних правовідносин т.з. «іноземного елементу» (в першу чергу – іноземного суб'єкта у вигляді іноземного контрагента) обумовлює застосування щодо них колізійного методу регулювання, що, у свою чергу, передбачає необхідність звернення до положень розділів III «Колізійні норми щодо правочинів, довіреності, позовної давності» та VI «Колізійні норми щодо договірних зобов'язань» Закону України «Про міжнародне приватне право».

3) застосування до правовідносин, що пов'язані із укладанням та виконанням (припиненням) таких правочинів, положень міжнародних договорів (конвенцій), які містять уніфіковані колізійні і матеріально-правові норми.

Так, ряд міжнародних конвенцій містять уніфіковані норми, які застосовуються лише до тих договорів, що опосередковують міжнародну

комерційну (зовнішньоекономічну) діяльність, зокрема «Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів» (1974 р.), «Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів» (1980 р.), «Конвенція про право, застосовне до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів» (1986 р.), «Конвенція про міжнародний фінансовий лізинг» (1988 р.) та ін. [1, с. 149-150]

4) для регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) широко застосовуються звичаї міжнародної торгівлі та міжнародного ділового обороту («*lex mercatoria*»), що завдяки їх неофіційним кодифікаціям здобули значну популярність у міжнародній практиці [1, с. 150];

б) переважне застосування арбітражного механізму врегулювання спорів, пов'язаних із укладенням, зміною чи припиненням зовнішньоекономічних договорів (контрактів), що передбачає звернення до інституційного (постійно діючого) арбітражу чи арбітражу *ad hoc* [4, с. 144-148].

Вказане, крім іншого, передбачає включення до змісту зовнішньоекономічного договору (контракту) арбітражного застереження (умов про арбітражний порядок врегулювання можливих майбутніх спорів за цим договором), що є однією із його характерних ознак.

Список використаних джерел

1. Мироненко І.В. *Міжнародне приватне право: навчальний посібник*. 2-ге вид., доповн. і перероб. К.: Алерта, 2013. 288 с.

2. *Міжнародне приватне право: навчальний посібник* / за ред. В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана. К.: Юрінком Інтер, 2007. 366 с.

3. Духович О. Валютний контроль по-новому: що змінилося? *Юридична газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/valyutniy-kontrol-ponovomu-shcho-zminilosya.html>

4. Москвіна А.О., Вороніна О.О. *Організація, техніка підготовки та виконання зовнішньоекономічних контрактів: конспект лекцій*. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 171 с.

Міловська Надія Василівна

доктор юридичних наук, професор, завідувач
відділу дослідження проблем правотворчості та
адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових
експертиз Національної академії наук України

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ ЗІ СТРАХУВАННЯ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС

01 січня 2024 р. введено в дію новий Закон України «Про страхування», прийнятий 18 листопада 2021 р. на заміну Закону України «Про страхування»